

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1977/109

Karar Sayısı:1977/131

Karar Günü:29/11/1977

Resmi Gazete tarih/sayı:8.3.1978/16222

İtiraz yoluna başvuran : Danıştay 8. Dairesi

İtiraz konusu : 8/3/1950 günlü, 5590 sayılı ("Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Ticaret Borsaları" ve Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği) Kanununun 27. maddesinde yer alan kuralın Anayasanın 61. maddesine aykırılığını öne süren davacının bu iddiasının ciddi olduğu kanısına varan Danıştay 8. Dairesi, Anayasanın değişik 151. ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı yasanın 27. maddeleri uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

I- OLAY:

a) Bir Ticaret odası, Etibank'a bağlı bir kuruluşun ihraç etmekte olduğu maden cevherleri için menşe şahadetnamesi verirken, değer üzerinden nisbî esasa göre "vesika harcı" istemiştir.

b) İhracatçı kuruluş, maktu harç alınması gerektiğini öne sürerek itirazda bulunmuş ve odanın yetkili organı bu itirazı reddetmiştir.

c) Sözü edilen kuruluş işlemin ve buna dayanaktık eden tarifenin iptali istemiyle Danıştay 8. Dairesinde iptal davası açmış ve "vesika harcı" nın dayanağı olan 5590 sayılı Yasanın 27. maddesinin Anayasaya aykırılığı savında bulunmuştur.

Öne sürülen aykırılık savını ciddi bulan Danıştay 8. Dairesi, 5590 sayılı Yasanın 27. maddesinin iptali için Anayasanın değişik 151. ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 27. maddeleri uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulmasına karar vermiştir.

III- YASA METİNLERİ:

1- Anayasaya aykırılığı öne sürülen Kanun kuralı: 8/3/1950 günlü, 5590 sayılı Yasanın 27. maddesi şöyledir:

"MADDE 27- Mahiyetleri ve nev'ileri tüzükte gösterilecek hizmetler karşılığı alınacak ücretlerle Odalar Yönetim Kurullarınca onanacak vesikalardan alınacak tasdik harcı ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların miktarları yönetim kurullarının teklifi ve meclislerin tasdikiyle tesbit olunur."

2- Dayanılan Anayasa kuralı;

"MADDE 61- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir."

IV. İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 22/9/1977 gününde Kani Vrana, Şevket Müftügil, Ziya Önel, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Sekip Çopuroğlu, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Erdoğan, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyanın eksikliği bulunmadığından işin esasının incelenmesine ve sınırlamanın esasla birlikte düşünülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V. ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin rapor, Danıştay 8. Dairesi Başkanlığının 13/7/1977 günlü, sayısız yazısına bağlı olarak gelen kâğıtlar ve ekleri, iptali istenen yasa kuralı, dayandırılan Anayasa kuralları, bunlara ilişkin gerekçeler ve başka yasama belgeleri ve konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Sınırlama sorunu :

Anayasa'nın değişik 151. maddesinde öngörülen itiraz yolunun işletilebilmesi; mahkemenin önünde görülmekte olan belli bir davanın bulunması, Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen kanun hükmünün bu davada uygulanma durumunda olması, mahkemenin aykırılık savını ciddi, başka bir anlatımla üzerinde durulmasını gerektiren bir nitelikte görmesi ya da bu hükmü kendiliğinden Anayasa'ya aykırı bulması gibi koşulların gerçekleşmesine bağlıdır.

Anayasa Mahkemesi, 22/9/1977 günlü ilk inceleme kararıyla, dosyanın eksikliği bulunmadığından işin esasının incelenmesi gerektiğini saptamış, sınırlamanın ise esasla birlikte düşünülmesine işaret etmiştir. Başka bir anlatımla Anayasa Mahkemesi, 22/9/1977 gününde aldığı bu kararla, itiraz yoluna başvuran mahkemenin 5590 sayılı Yasanın, Anayasa'ya aykırılığını öne sürdüğü ve iptalini istediği, 27. maddesinin görülmekte olan davada uygulanma durumunda olmayan hükümlerinin bulunup bulunmadığının, varsa sınırlamanın hangi hükümler açısından yapılması gerektiğinin, esasın incelenmesi sırasında ele alınıp saptanmasını yerinde görmüştür. O halde Anayasa Mahkemesinin sözü edilen karan karşısında bu evrede yapılacak ilk iş, 27. maddenin bu davada uygulanma durumunda olmayan hükümlerinin bulunup bulunmadığını inceleyerek saptamak ve böylece Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilecek hüküm kesimini belli etmektir.

Konunun açıklığa kavuşturulması için, önce Yasanın 27. maddesini ve sonra ilgili diğer maddelerini ele almak ve incelemek gerekmektedir.

Kenar başlığı "Ücretler ve vesika harçları" olan 5590 sayılı Yasanın 27. maddesi, odalarca alınacak ücretlerle vesika harçlarını düzenlemekte, nitelikleri ve türleri tüzükte gösterilecek hizmetler karşılığı alınacak ücretlerle, oda yönetim kurullarınca onanacak belgelerden alınacak tasdik harcı ve verilecek diğer belgelerden alınacak harçların miktarlarının oda yönetim kurullarının teklifi ve meclislerin onamasıyla saptanacağını kurala bağlamaktadır.

Sözü edilen Yasanın "Odaların Görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin (ç) bendinde; "Tüzükte gösterilecek Ticaret ve Sanayie ait belgeleri tanzim ve tasdik etmek (ancak menşe şahadetnamelerini vermeye yalnız "Ticaret Odaları" ile "Ticaret ve Sanayi Odaları" yetkilidir) hükmü yer almış, aynı yasanın 24. maddesinin (ç) bendinde "yapılan hizmetler karşılığı ücretler" ve (d) bendinde de "vesika harçları", odaların gelirlerini belli eden kalemler olarak gösterilmiştir.

Davacı menşe şahadetnamesi harcına ilişkin idarî işlemle buna dayanak olan tarifenin iptalini dava etmiştir. O halde bu davanın sözü edilen 27. maddenin ücretlerle ilgili kesimiyle bir

ilişkisi bulunmadığı açıktır ve bu kesimle ilgili hükmün görülmekte olan bu davada uygulanma olanağı olmadığı ortadadır.

Vesika harçlarına gelince, 27. madde bu konuda bir ayırım getirmektedir. Yasanın bu hükmü, belgenin düzenlenmiş biçimine bir kıstas olarak kabul ederek, Oda Yönetim Kurullarınca onanacak belgelerden alınacak onama harcını, diğer belgelerden alınacak harçlardan ayrı tutmaktadır. 5. maddenin (ç) bendinde "tanzim ve tasdik etmek" ten söz edilmekle birlikte, menşe şahadetnamelerini vermeye yalnız Ticaret Odaları ile ticaret ve sanayi odalarının yetkili olduğu belirtilmektedir. O halde menşe şahadetnamelerinin, odaların yönetim kurullarınca onanacak belgelerden değil, Odalarca düzenlenerek verilmesi gereken belgelerden olduğu açıktır. Vesika harçları, 27. maddede belgeler niteliklerine göre değil, düzenleniş biçimine göre bir ayırma bağlı tutulduğundan, 27. maddenin davada uygulanacak kesiminin (..... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların) hükmü olmak gerektiğinden esas hakkındaki inceleme bu hükümle sınırlı olarak yapılmalıdır.

Kani Vrana, Şevket Müftügil, Ahmet Koçak, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş ve Ahmet Salih Çebi, itiraz konusu hükmün (Menşe şahadetnameleri açısından incelenmesi gerektiği) ni öne sürerek bu görüşe katılmamışlardır.

B- İtiraz konusu hükmün, sınırlanan çerçeve içinde, Anayasa'ya uygunluk denetimine gelince :

5590 sayılı Kanunun 27. maddesi ile, nitelikleri ve türleri tüzükte gösterilecek belgelerden, yönetim kurullarının teklifi ve meclislerin onamasıyla saptanacak tarifeler gereğince vesika harcı alınacağı kurala bağlanmaktadır. Maddenin bütünü ele alındığında iki kavramdan söz edildiği görülmektedir. Bunlardan birincisi nitelikleri ve türleri tüzükte gösterilecek hizmetler karşılığında alınacak ücretler, ikincisini de nitelikleri ve türleri tüzükte gösterilecek belgelerden alınacak olan belge harçları oluşturmaktadır.

Kamu Kurumu niteliğinde meslek kuruluşları olan odaların hizmet karşılığı alacakları ücretlerle belge harçlarını birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmağa olanak yoktur. Bununla birlikte yasa bir kısım alındıyı "harç" olarak nitelendirdiğine göre kontunun, bu çevre içinde ve teknik bir terim olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

5590 sayılı Yasanın birinci maddesi hükmüne göre, Ticaret ve Sanayi Odaları, bu kanunda yazılı esaslarla meslek hizmetlerini görmek, meslek ahlâk ve tesianüdünü korumak, ticaret ve sanayiın genel menfaatlere uygun surette gelişmesine çalışmak ve bu maksatlarla verilecek işleri yapmak üzere kurulan, tüzel kişiliği haiz ve mesleki teşekkül mahiyetinde, kamu kurumlarıdır.

Ticaret ve Sanayi Odalarının açıklanan bu niteliğinin; vesika harçlarını, Anayasa'nın 61. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesi içine giren, bir tür malî yüküm durumuna getirdiği ortadadır.

Anayasa'nın 61. maddesinin son fıkrasına göre, vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur. Anayasa koyucunun, her çeşit malî yükümlerin kanunla konulmasını buyururken, keyfi ve takdirî uygulamaları önleyecek ilkelerin kanunda yer alması ereğini göttüğünde kuşku yoktur. Kanun, koyucunun yalnız konusunu belli ederek ya da tüzükte belli ettirerek bir malî yükümün ilgililere yükletilmesine izin vermesi, bunun kanunla konulmuş sayılabilmesi için yeter neden olamaz. Malî yükümlerin yükümlüleri, matrah ve oranları, tarh ve tahakkuku, tahsil usulleri, yaptırımları ve zamanaşımı gibi çeşitli yönleri vardır. Bir malî yüküm bu yönleri dolayısıyla, kanunla yeterince çerçevelenmemişse, kişilerin sosyal ve ekonomik durumlarını, hatta temel haklarını etkileyecek keyfi uygulamalara yol açılabilmesi olasıdır. Bu

bakımdan yükümler bellibaşlı öğeleri de açıklanarak ve çerçeveleri keskin çizgilerle belirtilerek kesinlikle kanunlarla düzenlenmelidir.

Olayda ise Yasanın 27. maddesi, tüzükte belli edilen belgelerden alınacak vesika harçlarının miktarlarını saptama yetkisini odalara bırakmaktadır. Bu düzenleniş biçimi, maddenin (..... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçlar) bölümünü Anayasa'nın 61. maddesindeki buyruğa aykırı hale getirmektedir. Yasanın öteki hükümleri gözönüne alınmaksızın salt 27. maddenin yazılış biçiminden "Mahiyetleri ve nitelikleri, Tüzükte gösterilecek" hükmünün vesika harçlarını kapsamadığı, düşünülebilir. Bir an için böyle bir olasılık varsayılsa dahi bu durumun Anayasa'ya, aykırılığı daha da belirgin hale getirdiği kabul edilmelidir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle 8/3/1950 günlü, 5590 sayılı Yasanın 27. maddesinde yeralan (..... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların) biçimindeki kural, Anayasa'nın 61. maddesine aykırıdır ve iptaline karar verilmelidir .

Şevket Müftügil, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş, sözü edilen kuralın yalnız menşe şahadetnameleri açısından iptaline karar verilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir.

C- İptal kararının yürürlüğe gireceği günün belirlenmesi sorunu: Anayasa'nın değişik 152. maddesinin ikinci fıkrasında "Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir" denilerek bunun takdiri Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır. 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 50. maddesinin üçüncü fıkrasında bu kural yinelandıktan sonra dördüncü fıkrasında "Anayasa Mahkemesi, bir kanun veya içtüzüğün veya bunların belirli hükümlerinin iptali halinde meydana gelecek olan boşluğu, kamu düzenini tehdit edici mahiyette görürse 3 üncü fıkra hükmünü uygular...) hükmü getirilmiştir, iptal hükmünün, içeriği ve kapsamı yönünden kamu düzenini etkileyecek ve onu bozacak nitelikte bir boşluk oluşturmadığı için İptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün ayrıca kararlaştırılmasına gerek yoktur.

Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Erdoğan, Adil Esmer ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

SONUÇ :

1- İşin esasının 8/3/1950 günlü, 5590 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Ticaret Borsaları" ve "Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" Kanununun itiraz konusu 27. maddesinde yazılı (...ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların...) biçimindeki hüküm ile sınırlı olarak incelenmesine Kani Vrana, Şevket Müftügil, Ahmet Koçak, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş ve Ahmet Salih Çebi'nin itiraz konusu hükmün (Menşe Şahadetnameleri açısından incelenmesi gerektiği) yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

2- 27. maddede yer alan (... ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların...) hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline Şevket Müftügil, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş'ın sözü edilen kuralın yalnız menşe şahadetnameleri açısından iptali gerektiği yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

3- İptal kararının yürürlüğe gireceği günün ayrıca belirtilmesine yer olmadığına, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Ahmet Erdoğan, Adil Esmer ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

29/11/1977 gününde karar verildi.

Esas Sayısı:1977/109

Karar Sayısı:1977/131

Başkan
Kâni Vrana

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Şekip Çopuroğlu

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lûtfi Ömerbaş

Üye
Ahmet Erdoğan

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O. Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

Üye
Necdet Darıcıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Sayın Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş'ın karşıoy yazılarının 1. ve 3. bentlerinde açıklanan gerekçelerle, kararın 1. ve 3. bentlerinde yazılı sonuçlara katılmıyorum.

Başkan
Kani Vrana

KARŞIOY YAZISI

Sayın Muhittin Gürün ve Lûtfi Ömerbaş'ın karşıoy yazılarının 1. ve 2. bentlerinde açıklanan gerekçelerle, kararın 1. ve 2. bentlerinde yazılı sonuçlara katılamıyoruz.

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet Koçak

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin Esas 1977/109, Karar 1977/131 sayılı kararında Sayın Muhittin Gürün'ün karşıoy yazısının bir numaralı bölümünde belirtilen nedenlerle, 5590 sayılı Kanunun itiraz konusu 27. maddesi hükmünün, Danıştaydaki davada uygulanma durumunda olan menşe şahadetnameleri açısından incelenmesi zorunlu olduğundan kararın sonuç bölümünün buna uymayan birinci fıkrasına karşıyız.

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Ahmet Salih Çebi

KARŞIOY YAZISI

1- Anayasa'nın 151., Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı Kanunun 27. maddelerine göre bir mahkemenin, bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığından söz ederek Anayasa Mahkemesine itirazda bulunabilmesi İçin söz konusu hükmün bakılmakta olan davada uygulanacak nitelikte olması gerekmektedir.

Dosyadaki bilgi ve belgelere göre, yukarıdaki karara (1977/109 -1977/131) konu olan ve Danıştay 8. Dairesinde açılmış bulunan dava, Etibanka bağlı bir kuruluşun ihraç etmekte olduğu maden cevherleri için Ticaret Odasınca verilecek menşe şahadetnamesi karşılığında istenilen vesika harcından doğmuş bulunmaktadır.

8/3/1950 günlü, 5590 sayılı Kanunun 24. maddesi Ticaret Odalarıyla Sanayi Odalarının gelirlerini göstermiştir. Maddenin (ç) fıkrası (yapılan hizmetler karşılığı ücretler) i, (b) fıkrası da (vesika harçları;) nı gelirler arasında saymaktadır. Aynı kanunun 27. maddesi de, her iki gelir kaynağını bir arada ele alarak, karşılığında ücret alınacak hizmetlerle tasdik harcına tabi tutulacak vesikaların ve harç alınacak diğer vesikaların mahiyet ve nevilerinin saptanması işini, kanunun 91. maddem gereğince hazırlanacak tüzüğe, alınacak ücret ve harçların miktarını da yönetim kurullarının teklifi üzerine oda meclislerinin tasdikine bırakmaktadır.

21/6/1951 günlü ve 7840 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuş bulunan "Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Ticaret Borsaları" ve Ticaret ve

Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Tüzüğü'nün konuyla ilgili hükümleri de şöyledir :

Tüzüğü'nün 19. maddesi, resmî makamlarca veya ilgililerce istenmesi halinde Odaların vermek veya onamakla mükellef oldukları belgeleri ondört fıkra halinde saymaktadır. Bunların başında (Menşe şahadetnameleri), sonunda da (Ticarî ve sınaî mahiyette olmak üzere lüzum görülecek şâir belgeler) yer almakta ve 5590 sayılı Kanunun 5. maddesinin (ç) fıkrasındaki hükmün gereği olarak, menşe şahadetnamelerinin, yalnız Ticaret odalarıyla Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından verilebileceğine ilişkin bir kayıt da maddeye konulmuş bulunmaktadır.

Tüzüğü'nün 24. maddesinde ise ücrete tabi hizmetler ile tasdik harcı veya genellikle harç alınması gerekli vesikaların mahiyetleri ve nevileri dokuz fıkra halinde gösterilmektedir. Alınacak ücret ve harçların miktarlarının kanunun 27. maddesinde de belirtildiği gibi, yönetim kurullarının teklifi üzerine odalar meclislerince saptanacağı hükmüne maddenin ilk fıkrasında yer verilmiştir.

Kanun ve Tüzük hükümlerinin birlikte ele alınması sonucu meydana çıkan bu durumdan anlaşıldığı gibi kanunun 27. maddesinde sözü edilen "diğer vesikalar" deyimini içinde, dava konusu menşe şahadetnamesi dışında çeşitli vesikalar bulunmaktadır. Şu halde Danıştay 8. Dairesi, bu dava dolayısıyla söz konusu 27. madde hükmünü sadece menşe şahadetnameleri açısından uygulayabilecektir. Buna göre 8. Daire, 5590 sayılı Kanunun 27. maddesine karşı Anayasa'ya aykırılık itirazını, Anayasa'nın ve 44 sayılı Kanunun yukarıda belirtilen kuralları gereğince, maddenin uygulanacak hükmü olan menşe şahadetnameleri açısından yapabilir. 8. Daire, maddenin bunun dışında kalan hükümlerine karşı itirazda bulunmaya yetkili olmadığı gibi bunun doğal sonucu olarak davada söz konusu olmayan diğer vesikaları da kapsamına alan hükümler hakkında Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmaya Anayasa Mahkemesi de yetkili değildir.

Bu nedenlerle 5590 sayılı Kanunun itiraz konusu, 27. maddesi hükmünün, Danıştaydaki davada uygulanma durumunda olan menşe şahadetnameleri açısından incelenmesi zorunlu olduğundan kararın sonuç bölümünün buna uymayan birinci fıkrasına karşıyız.

2- Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi 5590 sayılı Kanunun 27. maddesinin iptaline karar verilen (...ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların...) biçimindeki hükmü, dava konusu dışındaki çeşitli vesikalardan alınan harçları da kapsamında bulundurmaktadır. Bunların bir bölümü, yalnız odalarca verilebilecek belgelere ilişkin olmaları bakımından ilgililerce kanun gereği olarak zorunlu bir başvurma sonucu yapılan bir işlem dolayısıyla alınmakta olduklarından bu gibi harçlarda Anayasa'nın 61. maddesinde sözü edilen (vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler) niteliği bulunmasına karşı bir bölümü de, odalardan sağlanması zorunlu olmadığı halde ilgililerin kendi istekleriyle odalardan istemeleri üzerine verilen belgelerden alındıklarından bu vesikalar dolayısıyla alınan paraların adına harç denildiği halde Anayasanın 61. maddesindeki (vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler) niteliğinde değildir. Buna göre birinci gruba dahil olanlar için Anayasa'nın 61. maddesine aykırılık halinin öne sürülebilmesine karşı ikinci gruba dahil olanlar için böyle bir aykırılığın sözünü etmeğe olanak yoktur.

Bu bakımdan, 5590 sayılı Kanunun 27. maddesindeki (diğer vesikalardan alınacak harçlara) ilişkin hükmün tümünün değil, bu davada uygulanma durumunda olan menşe şahadetnameleri yönünden iptaline karar verilmesi gerekmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesince benzer hallerde bu yolda kararlar verilmektedir. (Örnekler : 29-30 Mayıs 1969 - 3 Haziran 1969 günlü 1967/43-1969/31 sayılı kararın sonuç; bölümünün 2. fıkrası, 10/2/1970 günlü 1969/60-1970/8 sayılı kararın sonuç bölümü Resmî Gazeteler: günler: 4/3/1970, 15/12/1970; sayılar: 13436, 13695)

Bu nedenlerle kararın sonuç bölümünün ikinci fıkrasına karşıyız.

3- İptal kararının sonucu olmak üzere; Ticaret Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve menşee şahadetnamesi vermeye esasen yetkisi olmayan ve bu bakımdan dava ile hiç ilişkisi bulunmayan Sanayi Odaları, gelirlerinin bir bölümünden yoksun kalacaklardır. Bu hal Anayasa'nın 122. maddesi gereğince kamu kurumu niteliğinde birer meslek kuruluşu olan söz konusu Odaları, kanunla görevlendirildikleri hizmetleri yerine getirmede yetersiz duruma düşüreceklerinden kamu hizmetinin bu bölümünde aksama ya belki de duraksama meydana gelecek ve bunun sonucunda da kamu düzeni etkilenebilecektir.

Anayasa'nın 152. maddesinin ikinci fıkrasında; Anayasa Mahkemesinin, gereken hallerde iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabileceği öngörülmüş, 44 sayılı Kanunun 50. maddesinde aynı hüküm tekrar edilmekle birlikte mahkemenin iptal kararlarının sonucunda meydana gelecek boşluğu kamu düzenini tehdit edici mahiyette görmesi halinde de aynı hükmü uygulayacağı kuralı konulmuştur.

Yukarıda yapılan açıklamadan da anlaşılacağı gibi iptal kararı sonucu ortaya çıkacak boşluk kamu görevi bakımından önemli bir sorun ortaya koymaktadır ve bu sorunun kamu düzenini, kendi ölçüsü içinde etkileyeceği de kuşkusuzdur.

Bu nedenlerle ortaya çıkan boşluğu doldurabilmesi için yasa koyucuya yeterli bir süre sağlanması gerektiğinden iptal kararının yürürlüğe, gireceği günün ayrıca belirtilmesi uygun ve hatta zorunludur. Bu düşüncelerle kararın sonuç bölümünün üçüncü fıkrasına da karşıyız.

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

KARŞIOY YAZISI

İptal hükmünün yürürlüğe gireceği günü belli etme bakımından çoğunluk, Anayasa'nın 152. maddesinin ikinci fıkrası ile 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 50. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarına dayanarak yürürlük gününün ayrıca kararlaştırılmasına gerek olmadığı hükmünü vermiştir. (Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir) diyen Anayasa'nın 152. maddesi, gerçekten iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün belirlenmesini Anayasa Mahkemesinin değerlendirilmesine bırakmıştır. Yüksek Mahkemeye Anayasa, değerlendirmede herhangi bir Ölçü göstermemiş ve bunun belli edilmesinde çok geniş yetki tanımıştır. Öteyandan 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasa bu konuda Anayasa Mahkemesi'ne çok yalın ve belirgin ipuçları vermiştir. Söz konusu 44 sayılı Yasanın 50 maddesinin dördüncü fıkrası; "Anayasa Mahkemesi, bir Kanun veya içtüzüğün veya bunların belirli hükümlerinin iptali halinde meydana gelecek olan boşluğu, kamu düzenini tehdit edici mahiyette görürse üçüncü fıkra hükmünü uygular..." demektedir. Üçüncü fıkra ise Anayasanın 152. maddesinde belirlediği kuralın bir tıpkısıdır. Öyle ise Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günü belirlerken Anayasa'nın 152. maddesi ikinci fıkrasında geçen "gereken hallerde" deyiminden ne anlaşılacağını 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 50. maddesinin dördüncü fıkrasından yararlanarak saptayabilir. Bundan başka yürürlük gününün ayrıca kararlaştırılması da bir seçenek işidir. Bu işlemlerin yerine

getirilmesinde 44 sayılı Yasanın getirdiği ölçü, başlıca iki öğrenin oluşması durumunda ele alınabilir. Bunlar;

- 1- Bir yasa, İçtüzük hükmünün ya da kimi kurallarının iptal edilmesi,
- 2- Bu iptal nedenleriyle yasal bir boşluk doğması, durumlarıdır.

Olayımızda bu iki öge ortaya çıkmıştır. Karşımızda, bir yasanın ve özellikle 5590 sayılı Yasanın 27. maddesinde yer alan (...ve verilecek diğer vesikalardan alınacak harçların...) hükmünün iptali gerçeği vardır. Bu gerçek, bize bundan sonra 5590 sayılı yasayı uygulayacak olan odaların alacakları harçlar bakımından bir boşluk getirmektedir. Bu boşluk, odaların yaşayabilmeleri için zorunlu olan gelir kaynağının tıkanması nedeniyle ekonomik bir düzen bozukluğunu oluşturur. Bu boşluğun yeni bir yasal düzenleme ile doldurulması, giderilmesi gereklidir.

Bundan başka, 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 50. maddesi dördüncü fıkrasında belirtilen "Kamu düzenini tehdit edici mahiyette..."görülmesi kuralı da Yüksek Anayasa Mahkemesinin bu konuda Anayasaca kendisine tanınan geniş değerlendirme yetkisini kısıtlayıcı nitelikte değil görevin uygulanmasında bir örnek olarak düşünülmelidir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 152. maddesinde kendine verilen iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günü kararlaştırırken, yada tersine bir hüküm verirken, yalnız "Kamu düzenini tehdit edici" nitelik aramakla yetinmez, geniş yetkisini kullanır. Olayımızda da böyle olmalı idi. Kaldı ki, bu olayda da, Kamu düzenini bozucu bir nitelik vardır.

Bu nedenlerle hükmün sonuç bölümünün üç sayılı, kesiminde yer alan görüş ve karara karşıyız.

Üye
Ahmet Erdoğan

Üye
Adil Esmer

KARŞIOY YAZISI

Sayın çoğunluk, iptal hükmünün yürürlüğü için daha ileride bir gün belirlenmesi önerisini, "içeriği ve kapsamı yönünden kamu düzenini etkileyecek ve onu bozacak nitelikte bir boşluk oluşmadığı" gerekçesiyle reddetmiş ve buna, 22/4/1962 günlü 44 sayılı Yasa'nın 50. maddesinin 3. ve 4. fıkralarını dayanak göstermiştir. Oysa ki:

Anayasanın 152. maddesi iptal hükmü yürürlüğünün geri bırakılmasına belirli bir neden göstermemiş bu uygulama için "gereken haller" in saptanmasını Anayasa Mahkemesine bırakmış ve bu hallerin nicelik ve niteliğini belirleyip göstermekten kaçınmıştır. 44 sayılı Kanunun 50. maddesinin üçüncü fıkrası da böyle yapmıştır.

44 sayılı Kanun 50. maddesinin, sayın çoğunlukça dayandırılan dördüncü fıkrası ise, bir önceki fıkranın ve Anayasanın 152. maddesinin sözünü ettiği "gereken haller" den yalnız bir "özel durum" belirlemiştir. Bu belirleyiş, bir sınırlama ve kısıtlama değildir.

Esas Sayısı:1977/109

Karar Sayısı:1977/131

Bir an için, 44 sayılı Kanun 50. maddesi dördüncü fıkra hükmü, sayın çoğunluğun kabulleri gibi değerlendirilse dahi o değerlendirme doğrultusunda bir uygulamaya gidilmesi olanaksızdır. Çünkü;

Anayasanın 147. maddesi hükmüne göre, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri, Anayasanın yollamadığı bir kanun hükmü ile sınırlandırılmaz. Anayasa, 148. maddesi ile yalnızca, Mahkemenin "Kuruluşu ve yargılama usulleri" ile ilgili bir kanun çıkarılmasına izin vermiştir. Sayın çoğunluğun dayandığı 44 sayılı Kanun 50. madde 4. fıkra hükmü kuralı ise, bu izin alanına giren nitelikte değildir.

SONUÇ:

Mahkememiz sayın çoğunluk oylarına katılmayışını nedenleri bunlardır.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu